

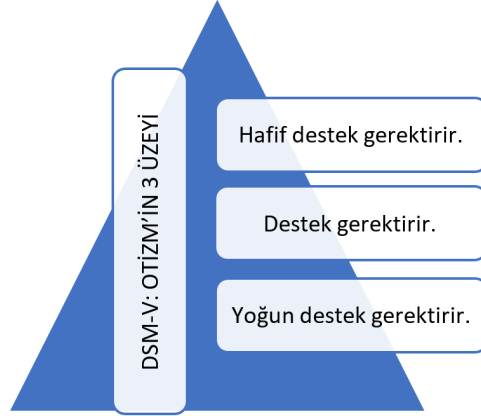

BÖLÜM 11

Otizm Spektrum Bozukluğunda Değerlendirme

M. Fatih ÇETİNER¹

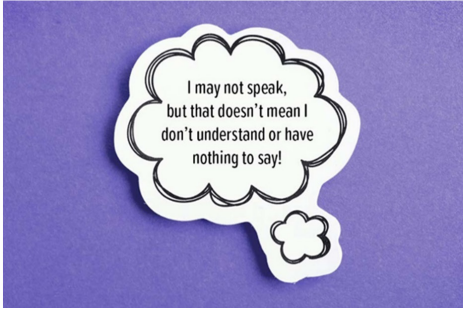
Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB); sosyal iletişim ve stereotipik hareketler ile karakterize bir nörogelişimsel bozukluktur (1). OSB değerlendirme sürecinde kullanılan tarama ve tanılama araçları “Gelişimsel Risk Altında olan” ve “OSB’ye özgü” olmak üzere iki sınıfta incelenmektedir. Bununla birlikte; değerlendirme kriterleri arasında, bilişsel, sosyal, duygusal, duyusal, iletişimsel, akademik, gelişimsel ve dil yönünden kapsamlı bir değerlendirme süreci bulunur (2). DSM-5 kriterlerine göre otizm üç düzeye ayrılmıştır (1) (Şekil 1):

Şekil 1. Otizm’in DSM V’ e göre üç seviyesi.

¹ Uzm. DKT., İstinye Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Dil ve Konuşma Terapisi Doktora Programı, fatih.cetiner144@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-6346-3879

4. Amaçlar/hedefler ek bir amaç olarak değil, günlük kullanım için işlevsel hale getirilmeli,
5. Bireye evde ve okulda zaten yaptığı aktiviteler dahilinde günlük uygulamalar için fikir/öneri sağlanmalı, ve
6. İletişim hatları açık tutulmalı. Neyin iyi gittiği neyin çalışmadığı tartışılarak anlık çözüm sağlanmalı.

Kaynaklar

1. American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5* (Vol. 5, No. 5). Washington, DC: American psychiatric association.
2. Lang R, Hancock TB & Singh NN. (Eds.). (2016). *Early intervention for young children with autism spectrum disorder*. Springer.
3. Halfon N, Regalado M, Sareen H ve ark. (2004). Pediatri kliniğinde gelişimin değerlendirilmesi. *Pediatrics*, 113 (Ek-5), 1926-1933.
4. McLoughlin JA & Lewis RB. (2005). *Assessing students with special needs*. (6th ed.) Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
5. CDC (2014). Prevalence of autism spectrum disorders among children aged 8 years: autism and developmental disabilities monitoring network, 11 Sites, United States, 2010. *MMWR Surveillance Summaries*, 63(2): 1-22.
6. Myers SM, Johnson CP & Council on Children with Disabilities. (2007). Management of children with autism spectrum disorders. *Pediatrics*, 120(5), 1162-1182.
7. National Institute for Health and Care Excellence (2013). *Autism: the management and support of children and young people on the autism spectrum*. CG 170 London: National Institute for Health and Care Excellence.
8. Paul R & Wilson KP. (2009). Assessing speech, language, and communication in autism spectrum disorders. *Assessment of autism spectrum disorders*, 171-208.
9. Tager-Flusberg H, Paul R & Lord C. (2005). Language and communication in autism. *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*, 1, 335-364.
10. Karaaslan Ö & Derya, T. (2015). *Investigation of Diagnostic Process through the Opinions of the Families Who Have Children with Autism and the Medical Doctors Who Diagnose These Children*. 7th International Conference on Education and New Learning Technologies, Barcelona, Spain.

11. Batu S & Kircaali-Iftar G. (2005). Kaynaştırma. *Ankara: Kök Yayıncılık*.
12. Ladd GW & Proffitt SM. (1996). The Child Behavior Scale: A teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn, and prosocial behaviors. *Developmental Psychology*, 32(6), 1008.
13. Sübaşı G & Şehirli N. (2010). Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 178-804.
14. Schopler E, Van Bourgondien ME, Wellman GJ & Love SR. (2010). Childhood Autism Rating Scale–Second Edition (CARS-2). Los Angeles, CA: Western Psychological Services.
15. Diken İH, Ardic A, Diken Ö & Gilliam JE. (2012). Gilliam otistik bozukluk derecelendirme ölçeği-2 Türkçe versiyonu'nun (GOBDÖ-2-TV) geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması: Türkiye standardizasyon çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 37(166).
16. Yıkgeç A. (2005). A Validity Study of the Modified Checklist for Autism in Toddlers (M-C-HAT) on a Turkish Sample. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
17. Rutter M, Bailey A & Lord C (2003). The Social Communication Questionnaire. Los Angeles: Western Psychological Services
18. Aksoy V. (2015). Eğitim planlama için otizm tarama araçları (ASIEP-3)'nın psikometrik niteliklerinin belirlenmesi: Türkiye örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
19. Swinkels S, Dietz C, van Daalen E, ve ark. Kerkhof, IH. (2006). *Early Screening of Autistic Traits Questionnaire (ESAT)* [Database record]. APA PsycTests.
20. Stone W & Ousley OY. (2008). Screening tool for autism in toddlers and young children (STAT). Vanderbilt University.
21. Cassidy A. (2021). Autism behavior checklist. In *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* (pp. 462-463). Cham: Springer International Publishing.
22. Sundberg ML. (2008). VB-MAPP Verbal Behavior Milestones Assessment and Placement Program: A language and social skills assessment program for children with autism or other developmental disabilities: Guide. Concord, CA: AVB.
23. Weiss, L. G., Oakland, T., & Aylward, G. P. (Eds.). (2010). *Bayley-III clinical use and interpretation*. Academic Press
24. Anlar B & Yalaz K. (1996). Denver II Gelişimsel Tarama Testi Türk Çocuklarına Uyarlaması ve Standardizasyonu El Kitabı. Ankara, Türkiye: Meteksan
25. Savaşır I, Sezgin N & Erol N. (1995). Ankara Gelişim Tarama Envanteri El Kitabı. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
26. Temel F, Ersoy Ö, Avcı N ve Turla A. (2004). Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı. Ankara: Rekmay Limited Şirket.
27. Ünsal EM & Dülger S. (2021). Çocuğun Dil Serüveni. Nobel Akademik Yayıncılık
28. Yanardağ M & Huri M. (2021). Otizm Spektrum Bozukluğunda Duyu Algı Motor Sorunlar ve Müdahale Süreci. Alpaslan Yayıncılık.
29. Çolak A. (2022). Sosyal Yeterlik ve Sosyal Beceri. İçinde C. Acar, & S. Sani-Bozkurt, (Editörler). Otizm spektrum bozukluğu ve sosyal beceri eğitimi, (1-22). Eğiten Kitap Yayıncılık.
30. Reed GM, First MB, Kogan, CS. Ve ark., (2019). Innovations and changes in the ICD-11 classification of mental, behavioural and neurodevelopmental disorders. *World psychiatry*, 18(1), 3-19.
31. Girli A & Sabırsız S. (2011). Otizm tanılı çocuklara uygulanan “resimlerle duyguların eğitimi programı”nın etkililiğinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(01), 1-21.

32. Bach LJ, Happe F, Fleming S & Powell J. (2000). Theory of mind: Independence of executive function and the role of the frontal cortex in acquired brain injury. *Cognitive Neuropsychiatry*, 5(3), 175-192.
33. Kurt O. (2012). Otizm spektrum bozukluğu ve bilimsel dayanaklı uygulamalar. E. Tekin (Ed.). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri içinde (ss. 83-118). Ankara: Vize.
34. Güleç-Aslan Y. (2018). Otizm spektrum bozukluğu. A. Cavkaytar (Ed.). Özel eğitim içinde (ss. 149- 165). Ankara: Vize Yayınevi.
35. Vuran S & Olçay S. (2021). Sistematik Derleme: Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretim uygulamalı davranış analizinin temelleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Cilt 22(2), 491-515.
36. Skinner BF. (1953). *Science and human behavior*. Macmillan.
37. Gerhardt PF & Crimmins D. (2013). *Social Skills and Adaptive Behavior in Learners with Autism Spectrum Disorders*. Brookes Publishing, Baltimore, MD 21285.
38. Tunçeli Hİ & Zembat R. (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1-12.
39. Su D & Taşkiran A. (2022). Otizimli Çocuklarda Motor Beceri ve Değerlendirilmesi. *Asya Studies*, 6(20), 315-324.
40. Kalaycı GÖ & Diken Ö. (2020). Erken Okuryazarlıkta Önemli Bir Beceri: Fonolojik Farkındalık. 5.Ulusal Disiplinlerarası Erken Çocuklukta Müdahale Kongresi, Türkiye.
41. Rao PA, Beidel DC & Murray MJ. (2008). Social skills interventions for children with Asperger's syndrome or high-functioning autism: A review and recommendations. *Journal Of Autism And Developmental Disorders*, 38, 353-361.
42. Günay VD. (2013). *Dil ve İletişim*. İstanbul. Papatya Yayıncılık.
43. Carter M. (2003). Communicative spontaneity of children with high support needs who use augmentative and alternative communication systems I: Classroom spontaneity, mode, and function. *Augmentative and Alternative Communication*, 19(3), 141-154.
44. Thiemann-Bourque KS, Brady N & Hoffman L. (2019). Application of the communication complexity scale in peer and adult assessment contexts for preschoolers with autism spectrum disorders. *American Journal Of Speech-Language Pathology*, 28(1), 29-42.
45. Diken Ö. (2020). Otizm ve Spektrum Bozukluğu: İletişim ve Dil. Pegem Yayıncılık.
46. Wilkinson KM. (1998). Profiles of language and communication skills in autism. *Mental retardation and developmental disabilities research reviews*, 4(2), 73-79.
47. Bloom L & Lahey M. (1979). Language development and language disorders. *Language*, 55, 945.
48. McGregor KK, Berns AJ, Owen AJ ve ark., (2012). Associations between syntax and the lexicon among children with or without ASD and language impairment. *Journal of autism and developmental disorders*, 42, 35-47.
49. Paul R & Norbury CF. (2012). *Language disorders from infancy through adolescence*. St Louis, MI: Elsevier Health Sciences.
50. Tas A, Yağız R, Tas M ve ark., (2007). Evaluation of hearing in children with autism by using TEOAE and ABR. *Autism*, 11(1), 73-79.
51. Duffy JR. (2019). *Motor Speech Disorders E-Book*. Elsevier Health Sciences.
52. Vogindroukas I, Stankova M, Chelas EN & Proedrou A. (2022). Language and speech characteristics in Autism. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 2367-2377.
53. Myles BS & Simpson RL. (July 1994). Facilitated communication with children diagnosed as autistic in public school settings. *Psychology in the Schools*, 31, 208-220.

54. Diken Ö. (2014). Pragmatic language skills of children with developmental disabilities: A descriptive and relational study in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research, Issue, 55*, 2014, 109-122
55. Helland WA & Helland T. (2017). Emotional and behavioural needs in children with specific language impairment and in children with autism spectrum disorder: The importance of pragmatic language impairment. *Research in Developmental Disabilities, 70*, 33-39.
56. Zaidman-Zait A & Most T. (2020). Pragmatics and peer relationships among deaf, hard of hearing, and hearing adolescents. *Pediatrics, 146*(Supplement-3), 298-S303.
57. Özduvan V. (2005). *6-7 yaş normal gelişim gösteren çocuklarda zekâ ve pragmatik dil yetileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
58. Phelps-Terasaki D & Phelps-Gunn T. (1992). *Test of pragmatic language: Examiner's manual*. Pro-Ed.
59. Aksu-Koç A, Küntay AC, Acarlar F ve ark., (2011). Türkçe' de Erken Kelime ve Dilbilgisi Gelişimini Ölçme ve Değerlendirme Çalışması Türkçe İletişim Gelişimi Envanterleri: TİGE-I ve TİGE-II. TÜBİTAK 107KO58 Projesi sonuç raporu.
60. Fenson L, Dale P, Reznick JS ve ark. (1993). The MacArthur Communicative Development Inventories: User's Guide and Technical Manual. San Diego, CA: Singular Publishing Group.
61. İyigün E. (2021). *Erken Çocuklukta Dil Kullanım Envanteri (LUI): Pragmatik Dil Gelişimi Değerlendirmesi'nin Türkçe Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
62. O'Neill DK. (2007 Feb). The language use inventory for young children: a parent-report measure of pragmatic language development for 18-to 47-month-old children. *J Speech Lang Hear Res.,50*(1):214-28.
63. Alev G, Diken İH, Ardıç A ve ark. (2014). Adaptation and Examining Psychometrical Properties of Pragmatic Language Skills Invento ve ark. ry (PLSI) in Turkey. *Ilkogretim Online, 13*(1).
64. Gilliam JE & Miller L. (2006). *PLSI: Pragmatic Language Skills Inventory*. Pro-Ed.
65. Tezel D. (2015). Erken çocuklukta günlük iletişim becerilerinin pragmatik profillerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
66. Dewart H & Summers S. (1995). *The pragmatics profile of everyday communication skills in children*. Nfer-Nelson.
67. Aktaş B & Tekinarslan İÇ. (2021). Pragmatik Dil Testi-2 (Pdt-2) Türkçeye Uyarlanması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(3), 848-862.
68. Sharp WG, Burrell TL & Jaquess DL. (2014). The Autism MEAL Plan: A parent-training curriculum to manage eating aversions and low intake among children with autism. *Autism, 18*(6), 712-722.
69. Önal S, Var EÇ & Uçar A. (2017). Davranışsal pediatrik besleme değerlendirmesi ölçeği (dpbdö)'ni Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6*(1), 93-101.
70. Çiftçi, Ç. (2020). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların beslenme durumunun ve gastrointestinal problemlerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
71. Gürsoy G & Öztürk S. (2019). Otizm spektrum bozukluklarında beslenme yaklaşımı. *Aydın Sağlık Dergisi, 5*(2), 111-119.
72. Meral BF& Fidan A. (2014a) A study on Turkish adaptation, validity and reliability of the brief autism mealtime behavior inventory (BAMBI). *Procedia-Soc Behav Sci, 116*:403-8.
73. Johnson CR, Foldes E, DeMand A & Brooks MM. (2015). Behavioral parent training to address feeding problems in children with autism spectrum disorder: A pilot trial. *Journal of Developmental and Physical Disabilities, 27*, 591-607.

74. Vissoker RE, Latzer Y & Gal E. (2015). Eating and feeding problems and gastrointestinal dysfunction in Autism Spectrum Disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 12, 10-21.
75. Leader G, Abberton C, Cunningham S, ve ark. (2022 Apr.). A. Gastrointestinal Symptoms in Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review. *Nutrients*. 1;14(7):1471.
76. Lukens, C. T., & Linscheid, T. R. (2008). Development and validation of an inventory to assess mealtime behavior problems in children with autism. *Journal Of Autism And Developmental Disorders*, 38, 342-352.
77. Balıkçı ÖS & Çiyiltepe M. (2017). Feeding problems of children with autism. *Int. J. Soc. Sci.*, 2017 870-880.
78. Seiverling L, Hendy HM & Williams, K. (2011). The Screening Tool of Feeding Problems applied to children (STEP-CHILD): Psychometric characteristics and associations with child and parent variables. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 1122-1129.
79. Meral BF & Fidan A. (2014b). Psychometric properties of the screening tool of feeding problems (STEP) in Turkish children with ASD. *Research in Developmental Disabilities*, 35, 908-916.
80. Gisel G. (1994). Oral motor skills following sensorimotor intervention in the moderately eating- impaired child with cerebral palsy. *Dysphagia*, 9, 180-192.
81. Kenny DJ, Koheil RM, Greenberg J, ve ark. (1989). Development of a multidisciplinary feeding profile for children who are dependent feeders. *Dysphagia*, 4, 16-28.